

Förhållandena för sexualbrottsdömda inom kriminalvården

I ett beslut den 14 juni 2001 anförde *JO Pennlöv* följande.

Initiativet

Vid min inspektion av Kriminalvårdsmyndigheten Norrtälje den 22 februari 2001 samtalade jag bl.a. med representanter för förtroenderådet vid avdelningen för sexualbrottsdömda. I inspektionsprotokollet antecknades bl.a. följande som de intagna anförde.

Utslussningen av de sexualbrottsdömda fungerar inte. Ca 90 % av denna kategori intagna sitter hela sin strafftid i Norrtäljeanstalten, som är en sluten anstalt. Många av dessa intagna är grundplacerade i gamla "klass-III" och skulle normalt ganska snabbt placeras i en öppen anstalt, men måste sitta kvar betydligt slutnare p.g.a. att kriminalvården inte kan "garantera deras säkerhet". De får då inte samma möjligheter till utevistelser som andra intagna har. De får t.ex. inte frigång och deras permissioner är betydligt restriktivare än de skulle behöva vara. De intagna som har blivit bedömda vid riksmottagningen i Kumla får en helt annan och betydligt strängare bedömning när de kommer till Norrtäljeanstalten. Många av de sexualbrottsdömda som sitter i Norrtäljeanstalten kommer från Stockholmsområdet. En placering på Skogome är därför inte något bra alternativ. Skogomeanstalten är dessutom mer inriktad på psykvård, vilket inte passar alla intagna i denna kategori. Några intagna har "slussats ut" från Norrtälje till anstalten Tillberga, men där blandas de sexualbrottsdömda med andra intagna, vilket inte alla klarar av.

I protokollet från inspektionen antecknades vidare följande som kriminalvårdschefen AA anförde i saken.

Han instämmer i att det är ett problem att de sexualbrottsdömda blir kvar i anstalten p.g.a. att kriminalvården inte kan garantera deras säkerhet i gamla "klass III"- och "klass IV"-anstalter. Norrtäljeanstalten hade tidigare ett bra samarbete med anstalten Skenäs, som dock inte längre har några platser för sexualbrottsdömda. Det pågår för närvarande ett visst samarbete med anstalten Tillberga. Norrtäljeanstalten följer "klass II-regelsystemet", även om många av de sexualbrottsdömda borde kunna få gå ut tidigare. Anstalten saknar rent faktiskt möjligheter till lättnader för denna kategori intagna. Han önskar någon form av klarläggande om anstalten har möjlighet att tillåta fler utevistelser m.m. för denna grupp.

Med anledning av vad som framkommit om de aktuella förhållandena beslutade jag att inom ramen för ett initiativärende företa en utredning i saken.

Utredning

Mot bakgrund av uppgifterna i inspektionsprotokollet om anstaltsplacering av sexualbrottsdömda anmodades Kriminalvårdsstyrelsen att lämna upplysningar och yttrande i saken. Kriminalvårdsstyrelsen anförde genom överdirektören BB följande.

Kriminalvårdsstyrelsen utarbetade ett handlingsprogram/policydokument för behandlingen av sexualbrottsdömda år 1995. Placeringen av målgruppen koncentrerades då till ett tiotal anstalter i landet, varav sex slutna (Norrtälje, Härnösand, Malmö och Kalmar samt Skogome och Kristianstad Centrum) och fyra öppna (Viskan, Tillberga, Skenäs och Borås).

Vid nämnda anstalter startade uppbyggnad av obligatoriska s.k. informations- och motivationsprogram (Kriminalvårdens Krav och Råd för brotts- och missbruksrelaterade program). För de slutna enheterna avsattes även resurser för frivillig behandling med psykoterapi. Verksamheten vid de öppna anstalterna, nu reducerade till Viskan och Tillberga, inriktades på informations- och motivationsprogram för dömda med korta strafftider och för dem som varit placerade på slutna anstalt men av någon anledning inte genomgått de obligatoriska programmen.

Utslussningen från de slutna anstalterna för sexualbrottsdömda skall i likhet med övrig utslussning ske till öppen anstalt nära hemorten. Tanken är att en eventuell påbörjad psykoterapi skall kunna fortsätta på hemorten i samband med permission. I de fall den dömda på grund av brottet inte kunnat vistas på en ordinär öppen anstalt finns möjlighet att bli placerad på de nämnda öppna anstalterna som har verksamhet för sexualbrottsdömda.

Kriminalvården har under år 1999 och år 2000 drabbats av en kvalitetsförsämring till följd av minskade resurser även avseende de nu aktuella områdena. Våra ambitioner och idéer har inte kunnat genomföras. Detta har inneburit att några intagna har drabbats på så sätt att de t.ex. inte fått delta i adekvat programverksamhet. Kriminalvården har i budgetunderlaget för både år 2000 och år 2001 gett uttryck för hur kvalitetsförsämringarna påverkar verksamheten och visat på behovet av resursförstärkningar.

Kriminalvården har trots denna resursbrist under år 2000 tillsatt en arbetsgrupp vilken fick i uppdrag att göra en översyn av placeringen av intagna dömda för sexualbrott. Gruppen har inkommit med ett förslag, Sexualbrottsdömda män i anstalt, april 2001, ---. Enligt förslaget bör verksamheten för sexualbrottsdömda koncentreras till fyra enheter i landet som var och en består av en slutna och en öppen del. Anstalterna som föreslås är Härnösand/Viskan, Norrtälje/Asptuna eller Storboda, Skogome/Smälteryd och Kristianstad Centrum.

Bedömning

Av Kriminalvårdsstyrelsens remissvar framgår att kriminalvården under senare år har drabbats av kvalitetsförsämringar till följd av minskade resurser och att dessa lett till försämrade förhållanden även för gruppen sexualbrottsdömda. Den i remissvaret nämnda rapporten, Sexualbrottsdömda män i anstalt, visar bl.a. att behovet av slutna men framför allt öppna platser för denna kategori intagna är särskilt stort i Stockholmsregionen. Risken är enligt min mening uppenbar att bristen på adekvata anstaltsplatser får till följd att intagna placeras i mera slutna anstalt och med mera begränsade möjligheter till anpassningsbefrämjande aktiviteter än som är sakligt motiverat. Detta är vare sig humant eller till gagn för en återanpassning av den intagne.

Arbetsgruppens förslag till kriminalvårdens fortsatta verksamhet för sexualbrottsdömda män i anstalt och frivård innefattar bl.a. 50 nya platser till Stockholmsregionen. De föreslagna åtgärderna, som i och för sig framstår som ändamålsenliga, torde inte kunna leda till några beaktansvärda resultat inom den närmaste tiden. De innebär därför ingen lösning på t.ex. problemen med utslussning av sexualbrottsdömda till öppna anstalter som förefaller att för närvarande råda särskilt i Stockholmsregionen. Jag förutsätter därför att åtgärder vidtas som kan leda till förbättringar inte bara på lång sikt utan även på kort sikt.

Jag har i ett beslut den 7 juni 2001 (dnr 801-2001) uttalat mig angående beläggningssituationen i allmänhet inom kriminalvården. I beslutet anförde jag sammanfattningsvis att förhållandena vid landets häkten och anstalter är ägnade att i flera avseenden inge oro och att detta inte minst gäller mot bakgrund av de betydande resursminskningar som förekommit under de senaste åren. De problem för sexualbrottsdömda som framkommit i detta beslut utgör ytterligare exempel på resultatet av den beläggningsproblematik som för närvarande råder inom kriminalvården.

Omständigheterna motiverar att en kopia av även detta beslut överlämnas till riksdagens justitieutskott respektive Justitiedepartementet.